

جنگ ۱۲روزه و همسایگان ایران

هانی رستگاران

تحلیل‌گر مسائل سیاسی و روزنامه‌نگار

با آغاز جنگ ایران و اسرائیل، که به‌عنوان یکی از پرتنش‌ترین بحران‌های خاورمیانه در دهه‌های اخیر شناخته می‌شود، نگاه‌ها بار دیگر به کشورهای همسایه ایران دوخته شد. مواضع، تصمیمات و رفتار سیاسی دولت‌های هم‌جوار ایران نه‌تنها بر سرنوشت این جنگ، بلکه بر آینده توازن منطقه‌ای نیز تأثیرگذار بوده است.

در شرایطی که اسرائیل به شکل بی‌سابقه‌ای حملات نظامی مستقیم به خاک ایران را آغاز کرد، این انتظار وجود داشت که کشورهای همسایه -با در نظر گرفتن اصول همجواری، احترام به تمامیت ارضی، و حتی منافع راهبردی خود- نسبت به این رخداد موضع‌گیری شفاف و حمایت‌گرایانه داشته باشند. در این یادداشت تحلیلی، به بررسی دقیق مواضع کشورهای همسایه ایران در این جنگ پر‌داخته و نقش هر یک در تحولات سیاسی، امنیتی و دیپلماتیک پیرامون تهاجم اسرائیل علیه ایران را ارزیابی می‌کنیم.

➤ ترکیه؛ حمایت دیپلماتیک با رویکرد دوگانه امنیتی

ترکیه، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین قدرت‌های منطقه‌ای و عضو ناتو، رویکردی چندلایه نسبت به جنگ ایران و اسرائیل در پیش گرفت. در حالی که دولت اردوغان در موضع‌گیری‌های رسانه‌ای و رسمی خود، حمله اسرائیل به خاک ایران را محکوم کرد و خواهان توقف فوری درگیری شد، اما در پشت‌پرده به توازن میان تعهدات ناتو و روابط راهبردی با ایران توجه داشت. ترکیه حریف هوایی خود را به روی جگنده‌های اسرائیلی بست و اجازه نداد از آسمانش برای حمله استفاده شود؛ امری که در راستای منافع ایران تلقی شد. با این حال، همکاری‌های امنیتی غیررسمی ترکیه با نهادهای غربی، به‌ویژه در زمینه رصد تحرکات منطقه‌ای، نشانه‌ای از سیاست موازنه‌گرایانه آنکارا بود.

➤ عراق؛ همدلی مردمی، انفعال دولتی

عراق با توجه به وابستگی‌های تاریخی، مذهبی و جغرافیایی به ایران، یکی از نخستین کشورهایی بود که موجی از همدلی مردمی با ایران در آن شکل گرفت. بسیاری از گروه‌های شیعه عراقی به‌ویژه نیروهای حشدالشعبی، اعلام حمایت از ایران کردند و در برخی مناطق حتی برای اعزام نیرو اعلام آمادگی شد. با این حال، دولت مرکزی عراق سیاستی محتاطانه و نسبتاً منفعلانه اتخاذ کرد تا کشور را از آتش جنگ دور نگه دارد. در واقع، در حالی که بغداد از محکومیت رسمی تهاجم اسرائیل خودداری نکرد، اما عملاً اجازه عبور نیروها یا تسهیلات لجستیکی به ایران داده نشد.

➤ افغانستان؛ بی‌ثباتی مانع نقش آفرینی

در شرایطی که افغانستان همچنان درگیر بحران‌های داخلی و حاکمیت شکننده طالبان است، این کشور نتوانست نقش مؤثری در معادلات منطقه‌ای پیرامون جنگ ایفا کند. با این حال، طالبان در موضع‌گیری‌ای نادر و حساب‌شده، تهاجم به ایران را محکوم کردند و اعلام داشتند که «هرگونه حمله خارجی به کشورهای مسلمان را مردودمی‌دانند». این موضع‌گیری بیشتر جنبه نمادین داشت، اما در فضای رسانه‌ای جهان اسلام، بازتابی مثبت به نفع ایران ایجاد کرد.

➤ پاکستان؛ میان دو لبه تیغ

پاکستان در مواجهه با بحران جنگ ایران و اسرائیل، یکی از دشوارترین مسیرهای دیپلماتیک را پیمود. از یک‌سو، روابط راهبردی این کشور با عربستان سعودی و برخی دولت‌های غربی، و از سوی دیگر، اشتراکات مذهبی و ژئوپلیتیک با ایران، دولت اسلام‌آباد را در موقعیت حساسی قرار داد. پاکستان به‌صورت رسمی حمله اسرائیل را محکوم کرد و خواستار خویش‌دنداری شد اما در عمل از ارائه هرگونه حمایت مستقیم به ایران خودداری کرد. با این حال، همکاری‌های امنیتی پاکستان با ایران در مرزهای مشترک افزایش یافت تا از هرگونه سوءاستفاده گروه‌های افراطی از شرایط جنگ جلوگیری شود.

رخداد بین‌الملل

حمله سنگین اسرائیل به دمشق

گروه‌خبر: رژیم صهیونیستی عصر دیروز طی حملات هوایی سنگین، پایتخت سوریه را هدف قرار داد. در جریان این حمله که بر اساس اظهارات مقامات اسرائیلی به بهانه پشتیبانی از دروزی‌های سوریه انجام شده، ساختمان ستاد کل ارتش سوریه و همچنین هدفی در منطقه کاخ ریاست جمهوری دمشق مورد اصابت قرار گرفت.
این روز یکشنبه درگیری‌های خونینی میان دروزی‌ها در استان سویدا و نیروهای مسلح دولت موقت احمدالشرع در جریان بود و مقامات اسرائیلی اعلام کردند که برای حمایت از این اقلیت، مرکز فرماندهی ارتش سوریه را هدف قرار دادند.
تا زمان تنظیم این گزارش، اخبار متناقضی از برقراری آتش‌بس در سوریه میان دولت دمشق و دروزی‌ها منتشر شد. تصاویر لحظه حمله به ساختمان ستاد کل ارتش سوریه به صورت زنده و مستقیم از درجه‌دوربین رسانه‌هایی که در مرکز دمشق و مشغول تهیه گزارش بودند، پخش شد. بر اساس گزارش‌های رسانه‌ای، این حملات تا ساعاتی بعد ادامه داشت.
تا لحظه تنظیم این گزارش، وزارت بهداشت سوری تلفات حملات اسرائیل را یک کشته و حدود ۳۰ زخمی اعلام کرد.

➤ جمهوری آذربایجان؛ سرد و همسو با اسرائیل

جمهوری آذربایجان در این جنگ موضعی به‌شدت محافظه‌کارانه اتخاذ کرد، اما نشانه‌هایی از نزدیکی بیش از پیش به تل‌آویو در رفتار باکو دیده شد. آذربایجان اگرچه در سطح رسمی سکوت پیشه کرد یا بی‌طرفی خود را اعلام نمود، اما گزارش‌هایی از تسهیل پروازهای شناسایی یا جاسوسی اسرائیل از قلمرو این کشور منتشر شد. این رفتار باعث انتقادات گسترده‌ای در افکار عمومی ایران شد و به تنش در روابط تهران-باکو دامن زد.

➤ ارمنستان؛ بی‌طرفی فعال به نفع ایران

ارمنستان که به‌طور سنتی روابطی حسنه با ایران دارد، در جریان این جنگ با اتخاذ سیاست «بی‌طرفی فعال»، تهاجم اسرائیل را به‌صورت رسمی محکوم کرد و بر حق ایران برای دفاع از حاکمیت خود تأکید کرد.
ایروان همچنین همکاری‌هایی لجستیکی در مرزهای شمالی ایران فراهم آورد و برخلاف آذربایجان، به‌نوعی نقش متوازن‌کننده در شمال غربی منطقه ایفا کرد.

➤ ترکمنستان؛ سکوت رسمی، تداوم تعامل مثبت

دولت ترکمنستان، مطابق با سیاست دیرین خود موسوم به «بی‌طرفی مثبت»، از هرگونه موضع‌گیری رسانه‌ای و سیاسی در قبال جنگ ایران و اسرائیل خودداری کرد. با این حال، نشانه‌هایی از ثبات در روابط اقتصادی، انرژی و ترانزیت میان تهران و عشق‌آباد، حتی در اوج بحران دیده شد. ترکمنستان از جمله کشورهایی بود که با وجود فشارهای برخی بازیگران خارجی، مسیر گازرسانی، تبادلات مرزی و پروژه‌های مشترک را قطع نکرد و در برخی موارد حتی افزایش داد. همین رفتار غیررسانه‌ای اما واقع‌گرایانه، در نگاه تهران «موضعی محترمانه‌و بی‌طرفانه» ارزیابی شد.

➤ عمان؛ میانجی آرام و قابل اعتماد

سلطنت عمان، همانند سنت دیرینه‌اش در بحران‌های منطقه‌ای، نقش میانجی بی‌طرف را ایفا کرد. دولت مسقط ضمن محکوم کردن تهاجم اسرائیل به ایران، بر لزوم «خویش‌دنداری همه طرف‌ها» و «احترام به تمامیت ارضی کشورها» تأکید کرد. عمان هیرمان تلاش‌هایی در جهت کاهش تنش میان تهران و برخی پایتخت‌های عربی به‌ویژه ریاض انجام داد. پیشنهادهایی غیررسمی برای ایجاد کانال‌های دیپلماتیک اضطراری نیز از سوی مقامات عمانی مطرح شد. تهران همواره از رویکرد آرام و مستقل مسقط در مسائل منطقه‌ای استقبال کرده و در این بحران نیز رفتار عمان به عنوان «دوستانه و منطقی» تحلیل شد.

➤ کشورهای حوزه خلیج فارس؛ شکاف در شورای همکاری

در میان کشورهای حاشیه خلیج فارس، نوعی شکاف آشکار در مواجهه با جنگ دیده شد. قطر، کویت و عمان مواضعی نسبتاً بی‌طرفانه و صلح‌طلبانه اتخاذ کردند و حتی قطر پیشنهاد میزبانی مذاکرات صلح را مطرح کرد. اما در مقابل، عربستان سعودی و امارات متحده عربی با سکوتی معنادار و حتی برخی همکاری‌های اطلاعاتی با غرب، ناخشنودی خود از محور مقاومت ایران را به‌صورت غیرمستقیم نشان دادند. البته هیچ کدام از این کشورها به‌طور رسمی از حمله اسرائیل حمایت نکردند، اما عملکرد میدانی آنان به نفع ایران تعبیر نشد.

➤ بازتاب همسایگی؛ همدلی فراگیر، حمایت محدود

جنگ ایران و اسرائیل، علاوه بر ابعاد نظامی و ژئوپلیتیکی، چهره واقعی روابط منطقه‌ای ایران را به‌نمایش گذاشت. بیشتر همسایگان ایران با سکوت پیشه کردند، یابی‌طرفی اعلام نمودند، و تنها معدودی از آن‌ها- مانند عمان، ارمنستان و ترکمنستان - رفتاری متوازن و سازنده در پیش گرفتند. در کنار این‌ها، همدلی مردمی در عراق و برخی در ایران و مخالفت با اسرائیل حساس است. با این حال، در میدان عمل، آنچه از سوی دولت‌ها دریافت شد، بیش از آن که حمایت مستقیم باشد، «ملاحظات دیپلماتیک» و محافظه‌کاری در روابط بین‌الملل بود.

تیتریک

HEADLINE ONE

۲

رهبری با اشاره به همگرایی نیروهای سیاسی و مذهبی متفاوت در دفاع از کشور:

اتحاد ملی را حفظ کنیم

گروه خبر: مقام معظم رهبری دیروز در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه و رؤسای دادگستری‌های سراسر کشور، ضمن تحلیل «کار بزرگ ملت ایران در جنگ تحمیلی اخیر و نقش برآب شدن محاسبات و نقشه‌های متجاوزان»، به «اتحاد عظیم ملت ایران با همه اختلاف سلاطی سیاسی و تفاوت وزن مذهبی برای دفاع از ایران عزیز» اشاره و تأکید کردند: «وظیفه همه حفظ این اتحاد ملی است».
آیت‌الله خامنه‌ای گفتند: «کار بزرگ مردم در جنگ ۱۲ روزه از جنس عزم، اراده و اعتمادبه‌نفس ملی بود؛ چراکه نفس وجود روحیه و آمادگی مقابله با قدرتی همچون آمریکا و سگ زنجیری آن رژیم صهیونیستی، بسیار ارزشمند است». ایشان با اشاره به «خطرات منتشرشده از عوامل رژیم پهلوی که حتی در خفا و جلسات خصوصی نیز جرات اعتراض به آمریکا را نداشتند»، خاطرنشان کردند: «ایران از آن دوران، به جایی رسیده است که نه‌تنها از آمریکا نمی‌ترسد، بلکه آن را می‌ترساند و این روحیه و اراده ملی همان چیزی است که ایران را سربلند می‌کند و به آرزوهای بزرگ خود می‌رساند.» رهبری با تأکید بر اینکه «هم دوستان و هم دشمنان با داندن ملت ایران در هیچ میدانی به صورت طرف ضعیف حاضر نخواهد شد»، افزودند: «ما از همه ابزارهای لازم همچون منطق و نیروی نظامی بر خورداریم؛ بنابراین، چه در میدان دیپلماسی و چه در میدان نظامی، هر گاه وارد شویم به توفیق الهی با دست پر وارد خواهیم شد.» آیت‌الله خامنه‌ای تأکید کردند: «با وجود آنکه رژیم صهیونیستی را سرطان و آمریکا را به‌خاطر پشتیبانی از آن، جنایتکار می‌دانیم، ولی ما به استقبال و پیشواز جنگ نرفتیم. اگر چه هر گاه دشمن حمله کرد، پاسخ ما کوبنده و محکم بود.» ایشان «دلیل واضح بر پاسخ قوی و محکم ایران به رژیم صهیونیستی» را «ناچاری آن از توسل به آمریکا» خواندند و گفتند: «اگر رژیم صهیونیستی خم نشده و به زمین نخسیده بود و قادر به دفاع از خود بود، اینگونه به آمریکا متوسل نمی‌شد، اما فهمید که از عهده جمهوری اسلامی بر نمی‌آید». رهبری «ضربه متقابل ایران به حمله آمریکا» را نیز «ضربه‌ای بسیار حساس» خواندند و افزودند: «مرکز مورد تهاجم ایران مرکز فوق‌العاده حساس آمریکا در منطقه بود و هرگاه سانسورهای خبری برطرف شود، مشخص خواهد شد که ایران چه

از مدیریت بحران تا فرصت‌سوزی

روایت حقوقی و میدانی پس از حمله به اوین

پیام درفشان

وکیل دادگستری

حمله هوایی اسرائیل به زندان اوین در تاریخ ۲ تیر ۱۴۰۴، که منجر به تخریب بخش‌هایی از این زندان، از جمله دادرسای اوین، بهداری، اداره زندان و سالن ملاقات، و کشته و زخمی شدن تعداد قابل‌توجهی از کارمندان، مددکاران اجتماعی، زندانیان و خانواده‌های ایشان شد، نه‌تنها نقض آشکار قوانین بین‌المللی است، بلکه از منظر اخلاقی، انسانی و سیاسی نیز اقدامی غیرقابل دفاع و محکوم است. این حمله، به دلیل هدف قرار دادن یک مکان غیرنظامی و نقض حقوق بشر زندانیان، پیامدهای گسترده‌ای در سطح داخلی و بین‌المللی به دنبال داشت که در این خصوص، مطالب و تحلیل‌های گوناگون، مستدل و مستند حقوقی، توسط حقوق‌دانان کشور انجام پذیرفته و مضافاً قابلیت طرح دعای از جانب خانواده درباریان علیه حکومت اسرائیل در محاکم صالح داخلی و بین‌المللی نیز پابرجاست. همچنین مسئله دیگر، در خصوص نحوه انتقال زندانیان می‌باشد که ظرفیت‌های مختلف بررسی و تحلیل از منظرهای گوناگون با توجه به شرایط مقطع زمانی کشور را داراست. مقوله دیگر، چگونگی انجام مدیریت بحران پس از مسئله می‌باشد؛ که با توجه به دارا بودن مسئولیت وکالتی چندین نفر از وکلین در زندان اوین و پیگیری وضعیت ایشان در مراجع مختلف و همچنین از سوی خانواده‌ها در ایام پس از مسئله، نگارنده به‌صورت میدانی و عینی شاهد و ناظر موارد گوناگون در این خصوص بوده است. ازاین‌رو، بیان نکات مشاهده‌شده در این خصوص ضرورت دارد.

نخست با تأکید بر تقدیر از مسئولیت‌شناسی فداکارانه پرسنل اداره زندان اوین، که با وجود آسیب‌های جسمانی و خصوصاً روحی و روانی ناشی از مشاهده شهادت مظلومانه سایر مددکاران که بعضاً نیز همراه خانواده و فرزندان خردسال در محل فاجعه حاضر بودند، مستحق و نیازمند جدی برخورداری از مرخصی‌های طولیل‌المدت استعلاجی زندان اوین، که با وجود آسیب‌های جسمانی و خصوصاً روحی و روانی ناشی از مشاهده شهادت مظلومانه سایر مددکاران که بعضاً نیز همراه خانواده و فرزندان خردسال در محل فاجعه حاضر بودند، مستحق و نیازمند جدی برخورداری از مرخصی‌های طولیل‌المدت استعلاجی به موجب ظرفیت‌های قانونی می‌باشند، اما دواطلبانه با بازگشت به مسئولیت، همگی در تلاش‌اند تا در جهت عادی‌سازی شرایط، آن هم در شرایطی بسیار دشوار و متراکم از نظر حجم مراجعات خانواده‌های زندانیان، ایفای نقش نمایند. با این‌حال، وجود کاستی‌ها و مشکلات در سایر بخش‌ها، موجب مشقت فراوان برای این ایثارگران واقعی شده است. به‌باران مستقیم زندان اوین و دادرسای مستقر در آن، بحرانی

گزارش یک

نگاه حقوق‌دان